

РЯБІНІНА Людмила Миколаївна

доктор економічних наук,
професор кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

ПРОБЛЕМЫ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ СУЧАСНИХ ГРОШЕЙ-НЕТОВАР НА ПРАКТИЦІ

Рябініна, Л.М. Проблеми використання теорії сучасних грошей-нетовар на практиці / Людмила Миколаївна Рябініна // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2016, № С.

Анотація. Стаття присвячена теоретичним проблемам грошей, які втратили зв'язок із золотом, масштаб цін і свою товарну природу. Проаналізовано сутність і функції сучасних грошей, які виникли після демонетизації золота і досліджені їх відмінності від товарних грошей. Обґрунтовано, що сучасні гроші – це гроші-нетовар, які не мають жодної з притаманних товару ознак. До того ж, на відміну від товару, сучасні гроші-нетовар не мають ціни як грошового вираження вартості товару, що робить дискусійним розгляд валютного курсу, позичкового проценту та його норми у якості ціни грошей. Рішення даної проблеми дозволить центральному банку науково-обґрунтовано розроблювати грошово-кредитну політику, спрогнозовану на підвищення ефективності використання сучасних кредитних грошей-нетовар на практиці.

Ключові слова: гроші-нетовар; якості товару; функції сучасних грошей-нетовар; сутність ціни; валютний курс; позичковий процент; процентна ставка.

РЯБИНИНА Людмила Николаевна

доктор экономических наук,
профессор кафедры банковского дела
Одесского национального экономического университета

ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕОРИИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕНЕГ-НЕТОВАР НА ПРАКТИКЕ

Рябинина, Л.Н. Проблемы использования теории современных дене-нетовар на практике / Людмила Николаевна Рябинина // Вестник социально-экономических исследований: сб. научн. трудов (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет, 2016, №С.

Аннотация. Статья посвящена теоретическим проблемам денег, утративших связь с золотом, масштаб цен и свою товарную природу. Проанализирована сущность и функции современных денег, возникших после демонетизации золота и исследованы их отличия от товарных денег. Обосновано, что современные деньги – это деньги-нетовар, не имеющие ни одного из присущих товару признаков. К тому же, в отличие от товара, современные деньги-нетовар не имеют цены как денежного выражения стоимости товара, что делает дискуссионным рассмотрение валютного курса, ссудного процента и его нормы в качестве цены денег. Решение данной проблемы позволит центральному банку научно-обосновано разрабатывать денежно-кредитную политику, направленную на повышение эффективности использования современных кредитных денег-нетовар на практике.

Ключевые слова: деньги-нетовар; свойства товара; функции современных денег-нетовар; сущность цены; валютный курс; ссудный процент; процентная ставка.

RYABININA Liudmila

Doctor of econ. Sci.,
Professor of the Chair of Banking,
Odessa National Economic University

THE PROBLEMS OF THEORY THE MODERN

MONEY-NONGOODS ON THE PRACTIC

Ryabinina L. (2016). *The problems of theory the modern money- nongoods on the practic* / Liudmila Ryabinina // Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569) / – Odessa National Economic University, Odessa, No....pp.

Summary. *The article is devoted to problems of the modern money theory, lost the scale of prices, the link with gold and its commodity nature. Considering the essence and functions of money-nongoods, which in contrast to the goods do not has a price (without which the goods is not the case). The lack of money price makes debatable consideration as the price of money exchange rate, the rate of interest on loans and interest as irrelevant to theoretical essence of economic categories "price". The solution to this problem would allow the Central Bank to scientifically predict monetary policy aimed at improving the efficiency of the use of modern credit money-not goods. 10-12*

Keywords: *money-nongoods; usefulness of goods; the functions of modern money-nongoods; the essence of price; exchange rate; loan interest; the norm of the loan interest*

JEL classification: E 52

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні гроші всіх країн світу після демонетизації золота існують у вигляді грошових білетів і білонної монети (а не у вигляді золотих монет і зливків, розглянутих К.Марксом як гроші). При цьому сучасні гроші втратили зв'язок із золотом, масштаб цін і власну вартість, якою вимірювалася вартість всіх інших товарів. Відповідно, їхня сутність і функції докорінно змінилися, хоча й сьогодні вони є посередниками в товарообміні й також як і золоті монети виконують функцію засобу обігу (при зміні ролі їхньої власної вартості в товарообміні). Це зумовлено тим, що власна вартість сучасних грошей у вигляді грошових білетів і монет з недорогоцінних металів так само як і вартість золотих монет, які пішли з обігу, визначається витратами праці на їхнє виготовлення. Однак вартість виготовлення грошових білетів різних країн залежить сьогодні тільки від ступеня їхнього захисту від підробок. Зокрема, чим більше захищені від підробок ті або інші грошові білети, тим дорожче їхнє виробництво й, відповідно, вище їхня власна вартість. Наприклад, якщо у 2005 році на кожну тисячу банкнот витрачалося ФРС США майже 60 доларів [1], то сьогодні, при збільшенні щаблів захисту долара США більш 40 пунктів витрачається по 100 доларів [2]. За таких умов власна вартість кожного доларового білета (суспільно-необхідних витрат праці на його виробництво) зросла до 10 центів, що непорівнянно з їхньою номінальною вартістю. Грошові білети української гривні, вироблені в Канаді (1992 р.), обійшлася Україні по 24,1 дол. за тисячу білетів (незалежно від їх номіналів). Сьогодні гривневі білети виготовляються в Україні й мають 17 ступенів захисту [3].

Відповідно, власна вартість грошових білетів сучасних грошей у десятки й сотні разів нижче їх номінальної вартості, що дозволяє нам нехтувати їхньою власною вартістю й вважати, що грошові білети сучасних грошей власної вартості не мають. До того ж, товарні ціни після демонетизації золота виражаються не власною вартістю сучасних грошей, тому що вони не можуть вимірювати вартості товарів своєю власною вартістю, так само як і банкноти (які пішли в небуття), які не маючи власної вартості, але будучи повноправними представниками золота, грошей і вартості, розглядалися К.Марксом як знаки грошей, але не гроші. За таких умов стає зрозумілим, що сучасні гроші без зв'язку із золотом не є ані знаками грошей, ані банкнотами.

Соціально-практична значимість грошей і недостатня вивченість сутності, функцій і ролі сучасних грошей в економіці країни, розглядаємих, до того ж, і сьогодні рядом учених-економістів як товар і загальний еквівалент обумовили вибір теми і її актуальність.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблемами сучасних грошей займалося багато закордонних учених, серед яких варто назвати роботи Л. Вальраса, Д. Ван-Хуза, К. Векселя, У. Ст. Джевонса Дж. М. Кейнса, Ф. Мишкина, К. Маркса, А. Маршалла, К. Менгера, Л. Мизеса, Д. Патінкіна, А. Пігу, Д. Рикардо, П. Роуза, П. Самуельсона, А. Смита, Д. Тобина, І. Фишера, М. Фридмана, Ф. Хайєка, Е. Хансена, Дж. Р. Хикса, Л. Харриса, Й. Шумпетера й багато інших. Серед учених країн СНД заслуговують на увагу роботи А.

Анікіна, З. Атлас, В. Батырева, М. Боголепова, Е. Брегеля, А. Грязновой, З. Евзлина, З. Каценеленбаума, Ю. Кашина, А. Когана, О. Косого, Л. Красавиной, О. Лаврушина, В. Леонтьева, Л. Лунца, Е. Лебедева, Г. Матюхина, В. Новожилова, Ю. Осипова, Ю. Пашкуса, О. Рогового, Б. Соколова, Й. Трахтенберга, В. Усоскина, П. Ушанова, С. Шарапова, Г. Шварца, М. Ямпольського й інших. Серед представників української економічної думки, що приділяли увагу проблемам грошей, потрібно назвати роботи В. Базилевича, М. Бунге, В. Бутука, А. Гальчинського, В. Гейца, А. Гриценка, О. Дзюблюка, В. Козюка, В. Мищенко, С. Мищенко, А. Мороза, С. Науменкової, О. Петрика, М. Савлука, В. Стельмаха, М. Туган-Барановського, А. Чухна та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз останніх робіт пострадянських економістів показав, що вони намагаються переосмислити основні підходи марксистської теорії грошей до сучасних грошей, які виникли після демонетизації золота. При цьому, деякі з них усвідомили, що сучасні гроші втратили масштаб цін, власну вартість, товарну природу й перестали бути загальним еквівалентом вартості товарів [4, с. 75; 5, с. 17; 6, с. 5; 7, с. 68.]. Тому, відповідно, «...визначення сутності грошей як особливого товару, що відіграє роль загального еквівалента, вступає в конфлікт із новими формами грошей.» [6, с. 5]. А, наприклад, відомий вітчизняний вчений М.І Савлук серед функцій сучасних грошей замість функції міри вартості, вже розглядає функцію міри цінності, у якій «...гроші забезпечують вираження і вимірювання цінності товарів, надаючи їй форму *ціни*.» [4, с. 36, курсив С.М.], хоча навряд чи грошима можна виразити й виміряти корисність (цінність) товарів, не говорячи вже про ототожнення ціни й цінності, що досьгодні ще є невирішеною часткою загальної проблеми теорії сучасних грошей-нетовар.

Постановка завдання. Метою статті є необхідність притягнути увагу вчених-економістів до проблем теорії сучасних грошей, яка суттєво відрізняється від марксистської теорії золотих грошей і їхніх знаків і дати ключ до науково-обґрунтованого застосування теоретичних основ сучасних грошей на практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність і функції сучасних грошей, які докорінно змінилися після демонетизації золота, мають сьогодні особливу важливість і актуальність у зв'язку із процесами, що відбуваються у світі, інтеграції й глобалізації грошових і банківських систем ряду країн. Відповідно, від того, які теоретичні підходи до грошей після демонетизації золота використовуються вченими-економістами й Регулятором грошово-кредитних відносин у країні, багато в чому залежить роль сучасних грошей як у кожній країні окремо, так і у світовій системі в цілому.

Наприклад, західними економістами сучасні гроші розглядаються як товар, засіб або економічне благо (тобто як технічні посередники в товарообміні. Наприклад, як пишуть К. Р. Макконнелл і С. Л. Брю, «...Пиво є грошима в ангольській економіці. Воно слугує як засіб обігу, міра вартості й засіб заощадження» [8, с.281], із чим не можна погодитися тому, що пиво при довгому зберіганні втрачає свою споживчу вартість, роблячись непридатним і як товар, і, тим більше як грошовий товар, що виконує перераховані функції й, особливо, функції міри вартості й збереження вартості.), що приймається в оплату товарів і послуг або у відшкодування боргів [8, с. 264 і с. 281; 10, с. 12; 11, с. 3 і с. 6; 12, с. 70], або як суспільний феномен [12, с.81-82], як «...штучна соціальна умовність...» [13, с. 64], створена державою, тобто те «...що одержавши добро від суспільства або держави, здатно функціонувати як засоби обігу, міра вартості й засоби заощадження.» [14, с. 13]. Однак з такою позицією західних економістів важко погодитися, тому що у всіх країнах світу на сучасному етапі суспільне визнання саме як гроші (тобто посередники в товарообміні) одержали не товари, кошти або блага (прийняті в оплату товарів, послуг або у відшкодування боргів), а законодавчо введені в обіг кожною країною грошові білети (тобто папірці, про які навіть К.Маркс писав, що «...Паперові знаки, на яких надруковані їхні грошові назви <...>, кидаються в процес обігу ззовні державою» [15, т.1, с. 134]) і монети з недорогоцінних металів.

Разом з тим не можна погодитися й з позицією ряду сучасних пострадянських, у тому числі, і вітчизняних економістів [16, с. 65; 4, с. 11-13; 17, с.11 і 21; 5, с. 13; 17, с.17; 19, с.12; 20, С. 65; 21, С. 45; 22, с. 73 і багатьох інших], які й сьогодні, тобто в ХХІ столітті (через майже 40 років після демонетизації золота) розглядають сучасні гроші з марксистських позицій - як товар і загальний еквівалент, незважаючи на те, що це суперечить природі й сутності сучасних грошей, які не мають ні власної вартості, ні зв'язку із золотом. (А деякі російські економісти сьогодні виступили із пропозицією розглядати теорію сучасних грошей в 2 варіантах: європейському й американському [12, С. 68]. При цьому європейський варіант розглядається його автором у постулатах марксистської теорії, а американський - у підходах сучасних західних (і далеко не завжди американських!) економістів до сутності й функцій сучасних грошей. А тому що більшість вчених світу ніколи не розділяли марксистської теорії грошей, то навряд чи є досить підстав сьогодні розділяти грошову теорію на європейський і американський варіанти, тим більш, що після підписання на Ямайській конференції «Угоди про демонетизацію золота», воно втратило всі функції грошей і роль посередників у товарообміні стали виконувати не золоті монети або зливки й, навіть, не банкноти як знаки грошей, а грошові білети сучасних грошей без власної вартості й зв'язку із золотом і монети з недорогоцінних металів. Зрозуміло, що корінні зміни, які виникли з підписанням «Угоди про демонетизацію золота», породили серед пострадянських учених країн СНД, у тому числі й України, дискусії про сутність, природу й функції грошей, які змінилися і яка ще й дотепер не закінчилася, тому що й дотепер багато економістів, розділяючи основні постулати марксистської теорії грошей вважають, що сучасні гроші – це товар, який має власну вартість, саме якою й вимірюються вартості всіх інших товарів, роблячи, тим самим, сучасні гроші загальним еквівалентом вартості.. У результаті цих обговорень було усвідомлено, що «...заміна золота у всіх його функціях кредитними (точніше - паперовими) грошима, ця не зміна форм грошей, а зміна їхньої сутності, оскільки вони втрачають свій колишній характер» [6, С. 6]. Доречно відзначити, що помилковість підходу ряду пострадянських, у тому числі, і вітчизняних економістів до сучасних грошей без власної вартості як до товару обумовлена тим, що в Радянському Союзі, навіть, і після проведеної у світі демонетизації золота, воно юридично продовжувало бути грошовим товаром і відігравати роль загального еквівалента. Це було зумовлено тим, що в СРСР єдино правильною й тому загальноприйнятою теорією грошей була саме марксистська теорія. Зрозуміло, що всі інші теорії грошей вважалися в СРСР буржуазним і реформістськими, які ніяким чином не можуть правильно відображати класову сутність радянських, а, точніше, марксистсько-радянських грошей. А існування в СРСР «залізної завіси», що не давала радянським вченим можливості знайомства з науковими розробками вчених інших країн, істотно гальмувало розвиток теорії грошей у СРСР. Відповідно, після розвалу СРСР пострадянські економісти продовжували мислити саме марксистськими категоріями й, навіть, розвивати марксистські погляди на сутність грошей як на товар, не дивлячись на ті зміни, які відбулися у світі після демонетизації золота.

На основі аналізу наукової думки закордонних і вітчизняних економістів автор дійшов висновку про те, що, насамперед, сучасні гроші – це гроші-нетовар або начебто б(!) товар (з огляду на історичне виникнення грошей з товарообміну), тому що будь-які гроші (навіть золоті монети, а тим більше грошові білети й розмінна монета з недорогоцінних металів) ніколи не вироблялися (і не виробляються) для продажу у той час як будь-який продукт або благо (матеріальне воно чи ні, створено вони людською працею, чи ні, як, наприклад, земля і її надра, совість, честь тощо) стає товаром лише тоді, коли воно призначено для продажу, що є першою характерною ознакою товару, що відрізняє його від будь-якого продукту, блага й грошей. Однак з того, що вироблений товар повинен мати споживчу вартість (свою корисність, яка «...робить її споживчою вартістю» [15, т.1, с. 42.]), що і створює на товарному ринку попит на цей товар (а, отже, і зацікавленість товаровиробника в його виробництві для наступного продажу за гроші), то виробництво товару завжди припускає створення його корисності при витратах людської праці на його виготовлення. За таких умов

у товарі завжди існує єдність споживчої вартості й вартості, що є другою характерною ознакою товару, що відрізняє його від будь-якого продукту, блага або грошей. Але тому що гроші, володіючи споживчою вартістю (корисністю – бути посередником у товарообміні), власної вартості не мають (що докладно викладено вище), то в сучасних грошах не дотримується й ця характерна товару ознака – єдність споживчої вартості й вартості.

До того ж, з того, що товар виробляється для продажу, а гроші для посередництва в товарообміні, впливає, що товари, що надходять на ринок залишають його після своєї реалізації, а гроші як посередники в товарообміні завжди залишаються в кругообігу аж до вилучення їх з обігу (через їх зношеність або грошову реформу. По підрахунках фахівців, період обігу купюр (від їхнього випуску в обіг до вилучення з нього у зв'язку з їх зношеністю) дрібних номіналів становить від 5 до 8 місяців, а великих номіналів - до 5 років. До кінця вісімдесятих років минулого століття Держбанк СРСР щорічно вилучав з обігу близько 1500 тонн(!) старих зношених купюр [23]. А з того, що випуск в обіг сучасних грошей здійснюється або при редисконтуванні центральним банком комерційних векселів або при рефінансуванні їм же Уряду, то випущені до обігу сучасні гроші є борговими зобов'язаннями центрального банку [24, С. 63] і, відповідно, мають кредитне, а не товарне походження.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що сучасні кредитні гроші не можна розглядати як товар, тому що вони не містять у собі жодної з характерних товару ознак: вони не виробляються для продажу, в них відсутня єдність споживчої вартості й вартості й, до того ж, вони є ще й борговими зобов'язаннями). Все це означає, що сучасні кредитні гроші - це гроші-нетовар.

Зрозуміло, що зміна сутності грошей вплинула й на зміну їхніх функцій, що відображають глибинні властивості найпростіших сторін їхньої сутності. Тому після демонетизації золота сучасні гроші втратили першу функцій золотих грошей – функцію міри вартості, тому що фактично власна вартість сучасних грошей після демонетизації золота виявилася настільки мала в порівнянні з їхнім номіналом, що не нею, а цінністю грошей стали вимірюватися вартості товарів. «...Цінність грошей, – писав М. І. Туган-Барановський, – є цілком соціальне явище, продукт стихійних несвідомих <...> процесів. От чому загальна теорія цінності товарів не може пояснити цінності грошей. Теорія граничної корисності відправляється від припущення, що цінність є результат свідомих оцінок оцінюючого суб'єкта. Тим часом цінність грошей є перед нами, як щось об'єктивно дане всією сукупністю мінових відносин. <...> і який би не була цінність грошей, інакше кажучи, їхня купівельна спроможність, <...> вони рівною мірою будуть витрачені, як засіб обміну або платіжні кошти, тому що ні на що інше гроші не потрібні.» [25, с. 31]. Доречно відзначити, що корисність або споживча вартість сучасних грошей проявляється тільки на ринку через їхню купівельну спроможність, при відсутності якої корисність грошей рівняється нулю. Але з того, що купівельна спроможність грошей являє собою ту кількість товарів і послуг, яку можна придбати на одну номінальну грошову одиницю в даний момент часу впливає, що саме купівельна спроможність (цінність) сучасних грошей і є грошовим мірилом або мірою цінності (їхнім своєрідним масштабом цін). При цьому купівельна спроможність як міра цінності сучасних грошей має коливання, які залежать, насамперед, від макроекономічної рівноваги в системі; від грошово-кредитної політики центрального банку; від рівня державного й грошово-кредитного регулювання й рівня економічної стабільності в країні. Разом з тим, купівельна спроможність сучасних грошей примусово задається емітентом при їхньому випуску до обігу, виходячи з реального обсягу матеріального виробництва, співвідношення попиту та пропозиції, заданих центральним банком обсягів емісії готівки й грошового мультиплікатора, тому що випуск в обіг грошових білетів сучасних грошей будь-яких номіналів без встановлення їм конкретної купівельної спроможності не має ніякого економічного змісту.. Тому емітуємі до обігу грошові білети й монети з недорогоцінних металів при їхньому випуску мають примусову міру цінності (купівельну спроможність) у вигляді їхніх номіналів (поза зв'язком з їхньою власною вартістю). Надалі, у процесі свого

руху міра цінності грошових одиниць (їхня купівельна спроможність) визначається стихією ринку, у зв'язку із чим номінальна вартість грошей і їхня купівельна спроможність, як правило, відхиляються друг від друга.

Доречно відзначити, що сучасні гроші, маючи споживчу вартість як речовинний носій мінової вартості й, відповідно, носій кількісного співвідношення вартісних пропорцій між товарами, будучи посередниками в товарообміні, співвідносять вартісні пропорції між товарами й виражають товарні ціни властивою їм мірою цінності (купівельної спроможності). Це означає, що сучасні кредитні гроші без власної вартості, втративши зв'язок із золотом, не можуть виконувати (і не виконують) функцію золотих грошей як міра вартості. Доречно відзначити, що банкноти, будучи повноправними представниками золота, вартості й грошей також не виконували цієї функції, але представництвували її. Тому, сучасні кредитні гроші маючи цінність, виконують функцію міри цінності, вимірюючи вартості товарів своєю цінністю, яка нееквівалентна вартості товарів, означаючи тим самим, що вони втратили й таку роль золотих грошей, як роль загального еквіваленту.

Зміна сутності грошей після демонетизації золота виявилось не тільки у втраті сучасними грошима функції міри вартості й ролі «загального еквівалента», але й у втраті ними такої функції золотих грошей як світові гроші, тому, що що свідчить про те, що банкноти як знаки вартості також не виконували функції світових грошей. Це зумовлено тим, що «...Виходячи за межі внутрішньої сфери обігу, гроші скидають із себе придбані в цій сфері локальні форми масштабу цін – форми монети, розмінної монети, знаків вартості – і знову виступають у своїй первісній формі зливків благородних металів.» [15, т.1, с. 149], функціонуючи, при цьому «...як загальні засоби платежу, загальні купівельні засоби й абсолютна суспільна матеріалізація багатства взагалі (universal wealth). Функція засобу платежу, засобу, який слугує для розрахунків по міжнародних балансах, переважає.» [15, т.1, с.150]. Однак, сучасні-кредитні гроші без власної вартості й зв'язку із золотом не можуть на світових ринках виступати у формі зливків благородних металів. Разом з тим, сучасні кредитні гроші, що втратили таку функцію золотих грошей як світові гроші, все-таки використовують її переважну частину, виступаючи на світових ринках у міжнародних розрахунках у функції засобу платежу.

Демонетизація золота призвела до втрати сучасними грошима й такої функції золотих грошей як функція створення скарбів, тому що навряд чи нагромадження боргових зобов'язань (чиїх би то не було), якими є сучасні кредитні гроші, може розглядатися як створення скарбів. Втратили сучасні гроші й функцію збереження й нагромадження вартості, яка раніше виконувалася знаками золотих грошей – банкнотами, тому що не маючи власної вартості, вони не можуть ні зберігати, ні накопичувати вартість. Але маючи цінність, сучасні кредитні гроші можуть виконувати функцію збереження й нагромадження цінності (за умови стабільності їхньої купівельної спроможності).

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що після демонетизації золота, сутність грошей і їх функцій докорінно змінилася, дозволяючи їм виконувати функції міри цінності; засобу обігу; засобу платежу, функцію збереження й нагромадження цінності (за умови їхньої стабільності), визначаючи на практиці роль сучасних грошей в економіці країни.

Насамперед слід зазначити, що будь-які гроші, у тому числі й сучасні гроші-нетовар, будучи посередниками в товарообміні, полегшують його. Відповідно, роль сучасних грошей-нетовар у функції засобу обігу виражається в тім, що вони сприяють безперервності актів купівлі-продажу, безперервності кругообігу доходів і продуктів, полегшуючи, тим самим, товарообмін і відтворювальний процес у країні.

Роль сучасних грошей-нетовар у функції міри цінності виражається в тім, що з їхньою допомогою виникає можливість виражати цінові пропорції між окремими елементами товарних цін, виражати ціни товарів і послуг і, відповідно, визначати витрати на виробництво, визначати виручку від реалізації продукції, величину прибутку, вести облік витрат і надходжень, тому що по вираженню К.Маркса, гроші, володіючи споживчою вартістю як речовинним носієм мінової вартості, є одночасно й «...носієм кількісного

співвідношення у вигляді пропорції, у якій споживчі вартості одного роду обмінюються на споживчі вартості іншого роду...»[15, т. 1, с. 42]. Роль сучасних кредитних грошей у функції міри цінності виражається також і в тім, що з їхньою допомогою створюються умови для матеріальної зацікавленості в результатах своєї праці. Для розуміння ролі сучасних грошей-нетовар у функції міри цінності (замість звичної функції міри вартостей золотих грошей), необхідно врахувати, що сучасні гроші не можуть вимірювати реальну трудову вартість товарів, практично не маючи власної вартості, і не створюють, у цьому зв'язку, еквівалентного (за вартістю) товарообміну.

Роль сучасних грошей-нетовар у функції засобу збереження й нагромадження цінності (купівельної спроможності) полягає в тому, що з їхньою допомогою виникає можливість накопичувати й зберігати купівельну спроможність грошей, створювати страхові, пенсійні, і ін. накопичувальні фонди як державою й господарюючими суб'єктами, так і населенням.

Роль сучасних грошей-нетовар у функції засобу платежу полягає в тому, що з їхньою допомогою виникає можливість створювати кредитні засоби обігу, такі як векселя, тратти, чеки й інші кредитно-розрахункові й платіжні документи; створювати систему електронних платежів і пластикових карток, здійснюючи, тим самим, економизацію грошового обігу в країні (тому що ріст безготівкової грошової маси скорочує витрати на емісію готівки). Роль сучасних кредитних грошей-нетовар у функції засобу платежу, який використовується в міжнародних розрахунках, в умовах інтеграції й глобалізації важко переоцінити, тому що сучасні кредитні гроші сприяють розвитку зовнішньоторговельних економічних зв'язків країни. При цьому, у міжнародних розрахунках використовуються в основному вільно-використуємі валюти, які вільно обмінюються на головних валютних ринках світу (Нью-Йоркському, Лондонському, Токійському й ін.).

Заслужує уваги й така, не менш важлива проблема теорії сучасних грошей-нетовар, як визнання в них рядом економістів ціни [26, с. 315; 27, с. 43-44 і с. 168; 29, с. 64; 4, с. 247 і с. 501; 29, с. 175-176 і с. 256; 30, с. 22; 5, с. 213; 31, с. 24; 7, с. 69; 32, с. 169; 33, с. 47 і ін.]. ціни. Однак, тому що сучасні кредитні гроші не є товаром, який завжди повинен мати ціну (тому що товару без ціни не буває), то навряд чи можна говорити про ціну грошей-нетовар, не говорячи вже про те, що й золоті гроші, як відзначав К.Маркс, не мали ціни. «...Щоб брати участь у цій єдиній відносній формі вартості інших товарів, вони повинні були б ставитися до самих себе як до свого власного еквівалента.» [15, т.1, с. 102]. Із цього марксистського підходу до ціни грошей, взагалі необґрунтовано розглядати в грошах ціну, особливо в сучасних грошах-нетовар. Разом з тим, погляди сучасних економістів на ціну грошей досить впевнені, хоча по-різному трактують її сутність, що значною мірою визначається тими теоретичними підходами, які існують у різних економічних теоріях грошей і ціни. Наприклад, теорія трудової вартості, представниками якої були, насамперед, У. Петті, А. Смит, Д. Рикардо й К. Маркс, визначала ціну товару як грошове вираження його вартості. Однак, теорія граничної корисності, що виникла в останній третині XIX століття як частина маржиналістської теорії ціни й ціноутворення (представниками якої були Е.Бём-Баверк, Л.Вальрас, Ф.Визер, У.С.Джевонс, А.Маршалл, К.Менгер, Д.Патінкін, А.Пігу, Й.Шумпетер та інші), відкинула марксистський підхід до ціни товару лише як грошового вираження його вартості. Відповідно до неокласичного напрямку теорії граничної корисності, ціна товару визначається не тільки витратами праці на його виробництво, але і його граничною корисністю для покупця, тому що ціна, яку покупець згодний сплатити за товар, визначається рівнем корисності останнього для даного покупця, у той час як ціна, що бажає одержати продавець, враховує витрати його праці на виготовлення цього товару.

За таких умов теорія граничної корисності розглядає ринкову ціну товару, як рівнодіючу суб'єктивних оцінок продавців і покупців і ціна товару визначається в процесі торгу між ними як «...Кількість грошей (або інших товарів і послуг), що платять або одержують за інший товар або послугу» [32, с. 592].

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що на відміну від теорії трудової вартості товару, його ціну сьогодні варто розглядати як діалектичну єдність його власної й споживчої вартості, обумовлену суб'єктивними оцінками учасників ринку. До того ж, ціна, як невід'ємна ознака товару, персоніфікує в собі єдність його споживчої і власної вартостей, у той час, як у сучасних грошах-нетовар ця єдність (як було викладено вище) відсутня. За таких умов, навряд чи можна погодитися із твердженням про те, що сучасні кредитні гроші-нетовар мають ціну (та ще й її множинність), що знаходить свій прояв у знаках вартості [7, с. 68]. До того ж, навряд чи можна розглядати сучасні гроші як знаки, та ще й вартості, тому що в цьому випадку неясно, що ж тоді розглядати як Гроші, якщо грошові білети сучасних грошей є тільки їхніми знаками? Варто відмітити, що у визнанні сучасних грошей без власної вартості знаками грошей простежується марксистський підхід до розгляду банкнот як знаків грошей (вартості й золота), тому що Грошіма було золото. Однак, розповсюджене сьогодні ототожнення сучасних грошей зі знаками грошей (банкнотами, що були повноправними представниками золота, вартості й грошей) відображає ще одну з не вирішених проблем теорії сучасних грошей -нетовар, які сьогодні не мають навіть зв'язку із золотими грошіма. Що ж стосується купівельної спроможності грошей (їхньої цінності), що ототожнюється з їхньою ціною, то таке ототожнення не відповідає теоретичній сутності ціни товару, тому що купівельна спроможність грошей (їхня цінність) обернено пропорційна абсолютному рівню товарних цін у країні ($1/P$) і тому відображає залежність купівельної спроможності сучасних грошей від змін товарних цін у кожний конкретний момент часу. (Математично цінність грошей виводиться з рівняння обміну й розраховується як $1/P = Y/MV$, у той час як цінність товару із цього рівняння не виводиться). До того ж, визначення сутності ціни у всіх теоріях зачіпає саме ціну товару, а не грошей. Наприклад, тому що відповідно до теорії трудової вартості, ціна є грошовим вираженням вартості товару (або грошовою формою товарів [15, т.1, с. 102]), то сучасні кредитні гроші-нетовар, не маючи власної вартості, не можуть мати й ціни (як грошового вираження їхньої вартості). Що ж стосується неокласичного напрямку маржинальної теорії ціни (товару), то вона визначається двома факторами – корисністю товару для покупця й витратами праці на його виготовлення для продавця. При цьому базою ціни товару є, насамперед, його гранична корисність для покупця, а не витрати праці продавця на виготовлення товару. До того ж, відповідно до цієї теорії, ціна товару не усереднюється в процесі торгу, а визначається в процесі своєрідного компромісу між покупцем і продавцем. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що в теоріях грошей і ціни мова йде саме про ціну товару, а не ціну грошей.

Слід зазначити, що практично вперше успішно об'єднав теорію ціни з теорією грошей Д. Патінкін, який зробив це за допомогою «ефекту реальних касових залишків», відповідно до якого функції попиту на всіх ринках прямо залежать від реальної цінності (купівельної спроможності) грошей, які перебувають на руках в індивідів.

За таких умов навряд чи є достатньо аргументів розглядати ціну грошей, та ще й ототожнювати її з їхньою цінністю [7, с. 58], тому що цінність (корисність) мають і товари, і гроші, а ціну – тільки товари. До того ж, якщо ціна товару визначається його корисністю й витратами на виробництво, то цінність і товарів, і грошей зачіпає лише їхня корисність, без якої втрачають будь-який сенс і товари, і гроші, хоча на думку окремих авторів, не вимагає наявності в грошей цінності функція засобу збереження й нагромадження цінності [7, с. 69], що не відповідає теоретичній сутності грошей. Визнаючи у сучасних грошей-нетовар ціну, сьогодні цілий ряд економістів [26, с. 315; 27, с. 43-44 і с. 168; 29, с. 64; 4, с. 247 і с. 501; 29, с. 175-176 і с. 256; 30, с. 22; 5, с. 213; 31, с. 24; 7, с. 69; 32, с. 169; 33, с. 47 і ін.] розглядає її варіанти у вигляді валютного курсу, позичкового відсотка або, навіть, норми позичкового відсотка. Однак, розгляд валютного курсу як ціни грошей не відповідає теоретичному змісту ні ціни, ні валютного курсу. Тому деякі економісти, говорячи про валютний курс як про ціну грошей, трактують його або як своєрідну форму ціни [33, с.47], або слово «ціна» (грошей) пишуть у лапках [28, с. 168; 32, с. 24], підкреслюючи тим самим, що насправді валютний курс жодним чином не є ціною грошей, а являє собою співвідношення цінності (купівельної

спроможності) двох валют (без обліку витрат на їхнє виробництво, характерне для ціни товару). Не випадково валютний курс двох валют визначається на основі паритету купівельної спроможності (purchasing power parity - PPP), що виключає можливість розгляду його як ціни грошей.

Якщо одні економісти розглядають валютний курс як ціна грошей, то інші вважають, що «Ціною грошей є процентна ставка» або позичковий відсоток як зовсім своєрідна «ціна».....позичкового капіталу [28, с.43; 29, с.64; 4, с.501; 29, с. 175-176; 30, с. 22; 5, с. 213; 7, с. 68-69; 33, с.189], тому що по вираженню К.Маркса «...відсоток є просто та частина прибутку, яку <...> промисловий капіталіст повинен сплачувати грошовому капіталістові...»[15, т. 3, с. 393; див. також 28, с. 44]. До того ж, за К. Марксом «Відсоток як ціна капіталу – вираження із самого початку зовсім ірраціональне.» [15, т. 3, с.389]. Однак, норма позичкового відсотка навряд чи взагалі може виступати як різновид ціни, тому що ціна все-таки грошове вираження вартості товару, у той час як норма позичкового відсотка завжди виражена у відсотках і тому ніяк не може відображати ні ціни товару, ні, тим більше, грошей. А якщо ж ураховувати той факт, що норма відсотка може бути й відємною, (наприклад, коли темпи росту інфляції перевищують номінальні процентні ставки, реальні процентні ставки стають відємними), то взагалі не може бути й мови про норму позичкового відсотка як ціну чого б то не було, тим більше грошей. За таких умов і позичковий відсоток, і норму позичкового відсотка не можна розглядати як ціну грошей, тим більше, що позичковий відсоток і ціна як економічні категорії мають різні родові ознаки, тому що родова основа ціни товару - вартісна, а позичкового відсотка й норми позичкового відсотка - кредитна.

Висновки і перспективи подальших розробок. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що демонетизація золота, що докорінно змінила сутність і функції грошей, змінила й теоретичні підходи до їхнього розуміння. При цьому теорія сучасних грошей істотно відрізняється від марксистської теорії грошей, відповідно до якої ще й сьогодні більшістю економістів на пострадянському просторі гроші розглядаються як товар і загальний еквівалент, що створює проблеми ефективному використанню їх на практиці.

Насамперед, слід зазначити, що сучасні кредитні гроші як боргові зобов'язання емітента не є ні товаром, ні загальним еквівалентом, і виражають вартості товарів не своєю власною вартістю, а купівельною спроможністю, яка має волатильний характер. У цьому зв'язку, сучасні кредитні гроші-нетовар свою роль посередника в товарообміні можуть виконувати тільки за умови їхньої стабільності, підтримка якої є однією з першочергових завдань (і функцій) центрального банку країни. Зрозуміло, що недооблік цієї теоретичної риси сучасних грошей-нетовар є чималою проблемою в підтримці їхньої стабільності на практиці.

Не менш важливою проблемою використання теорії сучасних грошей на практиці (з метою підвищення їхньої ролі в економіці країни) є визнання рядом економістів у грошей ціни, хоча сучасні кредитні гроші-нетовар, які не мають жодного з визначальних ознак товару, не можуть мати ціни, як категорії товарного миру, який не мали й золоті гроші. При таких умовах не можна ототожнювати цінність грошей з їхньою ціною, тому що цінність мають і гроші, і товари, а ціну - тільки товари. Відсутність у грошей ціни означає, що взагалі не можна в її якості розглядати що б то не було, у тому числі й валютний курс, позичковий відсоток і норму позичкового відсотка, тому що, валютний курс - величина відносна, а ціна - абсолютна; позичковий відсоток - ірраціональна ціна позичкового капіталу, а не грошей, а норма позичкового відсотка взагалі не має грошового вираження, та ще може бути й відємною, що взагалі суперечить сутності ціни (товару) і, відповідно, створює проблеми у використанні теорії сучасних грошей на практиці.

Викладене в даній статті дозволяє зробити висновок про те, що посилення ролі сучасних кредитних грошей-нетовар на практиці можливо при усвідомленні вченими-економістами сутності грошей і їх функцій, які докорінно змінилися після демонетизації золота й необхідності подальшого обговорення існуючих проблем теорії сучасних грошей і

застосування їх основ на практиці. На думку автора це дозволить центральному банку країни науково-обґрунтовано підходити до створення грошово-кредитної політики й регулюванню грошово-кредитних відносин з метою підвищення ефективності використання на практиці сучасних кредитних грошей-нетовар.

Література

1. Денежная единица США. .– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/spravochniki/dengi/dollary_ssha/denezhnaya_edinita_ssha
2. Как производят доллары США. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fresher.ru/2015/01/02/kak-proizvodyat-dollar-ssha/>
3. Щетинін А. І. Гроші та кредит: – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uchebnikonline.com/finansu/groshi_ta_kredit_-_schetinin_ai / paperovo-groshovi_sistemi.htm
4. Гроші та кредит / за заг.ред. М. І. Савлука - К.: КНЕУ, 2006.- 744 с.
5. Деньги, кредит, банки / под ред. О. И. Лаврушина.-М.: Финансы и статистика, 1998.- 448.с.
6. . Красавина Л. Н. Проблемы денег в экономической науке // Деньги и кредит. – 2001, № 10. - С. 3-6.
7. Мищенко С. В. Современные проблемы теории денег и денежного обращения / К.: Центр научных исследований Нацбанка Украины. Университет банковского дела, 2011. – 230 с.
8. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика, в 2-х т. [пер. с англ.]. - М.: Республика, 1992.
9. Долан Э. Дж., Кэмпбелл К. Д., Кэмпбелл Р. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика [Пер. с англ.] – М.-Л.: «Профико», 1991. – 448 с.
10. Миллер Р. Л., Ван-Хуз Д. Д. – Современные деньги и банковское дело [пер. с англ.]. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 824 с.
11. Мишкин Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков [пер. с англ.]. – М.: Аспект-Пресс, 1999. – 818 с.
12. Челноков В. А. К вопросу о сущности, функциях и роли современных денег // Деньги и кредит. – 2010, № 5. – С. 68-70.
13. Самуэльсон П. Экономика [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1964. - 496 с.
14. Райхлин Э. Основы экономической теории – М.: Наука, 1999. - 365 с
15. Маркс К. Капитал в 3-х т. - М.: Издательство политической литературы, 1970.
16. Гальчинський А. Теорія грошей - К.: Основи, 1998.– 415 с.
17. Деньги и кредит / под ред. Ивасива Б. С. – Тернополь: Карт-бланш, 2000. – 510 с.
18. Дзюблук О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки - К.: Поліграфкнига, 2000. – 511 с.
19. Иванов В. М. – Деньги и кредит– К.: МАУП, 1999. – 230 с.
20. Кашин Ю. И. К вопросу о модификации денег // Деньги и кредит.–2002, № 1. - С. 64-66.
21. Косой А. М. Современные деньги // Деньги и кредит.– 2002, № 6. - С. 42-52.
22. . Общая теория денег и кредита / под ред. Е. Ф. Жукова. – М.: "Банки и биржи", изд-е объедин. ЮНИТИ, 1995. - 304 с.
23. Бумажные деньги России.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bummoney.narod.ru/izgotovl.html>
24. Рябініна Л. М. Роль золота і сучасних грошей в економічному розвитку країни // Вісник Національного банку України, 2013, № 6 – С. 60-65.
25. Туган-Барановский М. И. – Бумажные деньги и металл – Одесса: Русская Культура, 1919. – 132 с.
26. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини. - К.: Знання, 2008. - 582 с.
27. Брегель Е. Я. Денежное обращение и кредит капиталистических стран - М.: Финансы, 1973. – 376 с.

28. Вовчак О. Д., Руцишин Н. М., Андрейків Т. Я. Кредит і банківська справа – К.: Знання, 2008. – 564 с.
29. Деньги и кредит / под ред. Кузнецовой Л. В. – Од. гос. экон. унив. – Одесса: ВМВ, 2005. – 302 с.
30. Деньги, кредит, банки / Под ред. Г. Н. Белоглазовой: – М.: Юрайт-Издат, 2004. – 620 с.
31. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / под ред. Л. Н. Красавиной – М.: Финансы и статистика, 1994. – 592 с.
32. Панчишин З. В. Макроекономіка. – К.: Либідь, 2001. – 616 с.
33. Ющенко В. А., Міщенко В. І. – Валютне регулювання. – К.: Знання, КОО, 1999. – 359 с.

References

1. Denezhnaya edinitsa SSHA [The monetary unit of USA], available at: http://www.prostobankir.com.ua/spravochniki/dengi/dollary_ssha/denezhnaya_edinitsa_ssha
2. Как производят доллары SSHA [What is make dollars of USA], available at: <http://www.fresher.ru/2015/01/02/kak-proizvodyat-dollar-ssha/>
3. Shchetinin A.I. Den`gi I kredit [Money and Kredit], available at: http://uchebnikonline.com/finansu/groshi_ta_kredit_-_schetinin_ai/paperovo-groshovi_sistemi.htm
4. Groshi i Kredit za zag. red. M.I. Savluka [Money and Credit, edited by M.I. Savluk]. Kiev, KNEU, 2006 [in Ukrainian]
5. Dengi, kredit, banki, pod. red. O.I. Lavrushina [Money, Credit, Banks, edited by O.I. Lavrushin]. Moscow, Finansi I Statistika, 1998 [in Russian]
6. Krasavina L.N. Problemi deneg v ekonomicheskoi nauke [The Problems Money in the Economics of Sciens]. Den`gi I kredit – Money and Kredit, 2001, No.10, pp. 3-6 [in Russian]
7. Mischenko S.V. Sovremennii problemi teorii deneg I denezhnogo obrashchenia [The modern problems the theory of and Money Turnover]. Kiev, Center of Sci. Studies of NBU. University of Banking, 2011 [in Ukrainian]
8. Makkonell K.R. Ekonomiks: Printsipi, problemi I politika [Economics: Principles, Problems, and Policies]. Moscow, Respublika, 1992 [in Russian]
9. Dollan E. Ddzh. Den`gi, bankovskoe delo I denezhno-kreditnaia politika [Money, Banking and Money-Credit Relations]. Moscow-Leningrad, «Profiko», 1991 [in Russian]
10. Miller R.L., Van-Huz D.D. Sovremennie den`gi I bankovskoe delo [Modern Money and Banking]. Moscow, INFRA-M, 2000 [in Russian]
11. Mishkin F. Ekonomicheskaiia teoria deneg, bankovskogo dela I finansovih rinkov [Economic Theory of Money, Banking and financial markets]. Moscow, Aspekt-press, 1999 [in Russian]
12. Chelnokov V.A. K voprosu o sushchnosti, funktsiyah I roli sovremennig deneg [To question about the essens, the fanctions and of the role the modern money]. Den`gi I kredit – Money and Kredit, 2010, No. 5, pp. 68-70 [in Russian]
13. Samuelson P. Ekonomika [Economica]. Moscow, Progress, 1964 [in Russian]
14. Raihlin E. – Osnovi ekonomicheskoi teorii [The Bases economic of theory]. Moscow, Science, 1999 [in Russian]
15. Marx K. Kapital [Capital]. Moscow, Politizdat, 1970 [in Russian]
16. Gal`chinsky A. Teoriya Groshei [Theory of Money]. K, Osnovy, 1998 [in Ukrainian]
17. Groshi i Kredit, pod. red. B.S.Ivasiva [Money and Credit, edited by B.S.Ivasiv]. Ternopil`, Kart-blansh, 2000 [in Ukrainian]
18. Dziubliuk O.V. Organizatsia groshovo-kreditnich vidnosin suspilstva v umovach runkovogo reformuvanniu ekonomiki [The formation of Money-Credit Relations in a Society under Conditions of the Market Reformation of the Econome]. Kiev, Poligrafkniga, 2000 [in Ukrainian]
19. Ivanov V.M. Den`gi I kredit [Money and Credit]. Kiev, MAUP, 1999 [in Russian].
20. Kashin Yu.I. K voprosu o modifikatsiy deneg [To question about modification of Money]. Den`gi I kredit, 2002, No. 1, pp. 64-66 [in Russian]

21. Kosoy A.M. *Sovremennie den`gi* [The Modern Money]. *Den`gi I kredit*, 2002, No. 6, pp. 42-54 [in Russian]
22. *Obshchaia teoriia deneg i kredita*, pod. red. E.F.Zhukova [The General theory of Money and Credit]. Moscow, "Banks and exchanges", publish. UNITI, 1995 [in Russian]
23. *Bumazhnie dengi Rossi*y [The paper money of Russia], available at: <http://bummoney.narod.ru/izgotovl.html>
24. Riabinina L.N. *Rol` zolota I suchasni*h groshei v ekonomichnomu rozvitku kraini [The role of the gold and modern money in economic the development of the country]. *Visnik Natsionalnogo banku Ukraini – Herald NBU*, 2013, No.6, pp. 60-65 [in Ukrainian]
25. Tugan-Baranovskiy M.I. – *Bumazgnie dengi I metall* [The paper money and the Metal]. Odessa, Russian Culture, 1919 [in Russian]
26. Borinets S.Ya. *Mizhnarodny valiutno-finansovy vidnosiny* [International currency-financial the Relations]. Kiev, Znania, 2008 [in Ukrainian]
27. Bregel` E. YA. *Denezhnoe obrashchenie I kredit kapitalisticheskikh stran* [Money Turnover and Credit in Capitalist Country]. Moscow, Finansy, 1973 [in Russian]
28. Vovchak O.D., Rushchishin N.M., Andreikiv T.Ya. *Kredit I Bankovskoe delo* [Credit and Banking]. K, Znanie, 2008 [in Ukrainian]
29. *Den`gi I Kredit*, pod. red. L.V. Kuznetsovoi [Money and Credit, edited by L.V. Kuznetsova]. Odessa, VMV, 2005 [in Russian]
30. *Den`gi, Kredit, Banki*, pod. red. G.N.Beloglazovoy [Money, Credit, Banks, edited by G.N.Beloglazova]– Moscow, Yurait-Izdat, 2004 [in Russian]
31. *Mezhdunarodniy valiutno-kreditnie i finansovie otnoshenya*, pod. red. L.N. Krasavinoy [International Currency-Kredit and financial Relations, edited by L.N. Krasavinoy]. Moscow, Finansi I statistika, 1994 [in Russian]
32. Panchishin Z.V. *Makroekonomika* [Macroeconomica]. Kiev, Libid`, 2001 [in Ukrainian]
33. Yushchenko V.A., Mischenko V.I. – *Vaiutne reguluyuvannia* [Regulation of the currency]. Kiev, Znania, 1999 [in Ukrainian]